

МАРТИН ВАЛЗЕР
ПРОБЛЕМЪТ С МОЯ
ВЕЛИКАН

Превод от немски: Венцеслав Константинов, —

chitanka.info

Да, да, аз продавам своя великан. Ще ви струва само толкова, колкото можете да извадите от джоба си от един път; при условие, че държите парите си по джобовете като мене. Ако вземете моя великан, препоръчвам ви да носите парите си в джобовете. Той често изведнъж пожелава някое лакомство и тогава едва ще ви остане време да бръкнете в джоба си, да изберете от подскачащите монети две и да се втурнете във входа на близкия магазин — трябва много бързо да се върнете, иначе той ще седне на тротоара и от скръб не ще може да се помръдне поне половин час. Най-добре е винаги да носите със себе си нещо сладко и да му го пхате в устата, щом само забележите, че го обзема този лаком копнеж. Тогава той се спира, кожата му придобива такъв цвят, сякаш в главата му пламва сливовосиня светлина, чертите на лицето му се свъсват, очевидно иска да премисли нещо докрай, а това значи, че е крайно време за някое лакомство. Щом устата му се изпълни със сладост, отново ще задиша дълбоко и ще ви последва навсякъде, където пожелаете. Поради високия му ръст и изобщо поради телосложението и начина му на действие трябва да го наричам великан. Себе си обаче трябва да наричам негов придружител. Той ли се присламчи към мене, аз ли към него — така или иначе, това стана преди още да ни е поочукал животът. И понеже бе много отдавна, излишно е да се пита кой е виновният.

Всъщност той е ням. Поне ако се съди по това, което може да изрази с думи. Но си има своите склонности. Често започва да души наоколо, нататък, където синее далечината. Тогава аз определям вместо него: „Сливовата страна — казвам, — нали?“ той кима поривисто с глава. Ах, трудно е да го разбереш. Не ти струва никакви данъци. Но и да се отървеш от него, не можеш. Слава богу, хората ни гледат. А щом останем сами, той се заиграва с дванайсет стари одеколонови шишета и с безброй сливови костилки. Всеки път с израза на човек, поел тежка отговорност, той отново и отново нарежда сливовите костилки върху картата на Южна Америка. Опитах се да го науча да измеря шишетата с костилките и така да възпроизведе някаква мелодия или поне своеобразен ритъм, който да убеди хората в нашите възможности. Той обаче не проявява никакви наклонности към изпълнителското изкуство. Не го казва, но ми дава да го разбере. Естествено, аз се надявах да мога да стана негов професионален придружител. Да му акомпанирам на пиано или на нещо друго: „Иначе за какво ти е такъв

великан?“ — често съм си казвал. Умножавах на пръсти и с разперена длан изчислявах и броях пред очите му парите, които можехме да спечелим заедно, ала говорех на вятъра. Нашият живот не премина в пътешествия, обвеян от слава и съпътстван от безсрамно примамващи афиши. Той просто излъга надеждите ми да стана богат и всемогъщ с помощта на неговата необикновеност. Той е стеснителен. А може би наистина е глупав. Има дарби, но не се поддава на никакво обучение. Начертава с тебешир на пода седем нотни линии, нарежда по тях сливови костилки като ноти и после си пее мелодиите, които е нахвърлял: прости католически напеви, напомнящи за алпийските предпланини. Но щом кажа: „Е, хайде сега да разучим това!“, той млъква, разпръсва сливовите костилки и ляга по корем на пода. Тъй че от него и композитор няма да излезе.

Така аз станах придружител на един за нищо непригоден великан. Затова много обичам да си представям как ще се разделя с него. Навярно само няколко мига след раздялата ще бъда вече нов човек, такъв, от когото най-сетне да се боят. Само да се отърва от моя великан! Да върви по дяволите, ако трябва! А и мястото му съвсем не е тук. Всъщност мястото му е в музиката. Да, той трябва да постъпи в музиката. Но как да го уредя там? Аз ръкомахам, главата ми е пламнала от проекти, отправям към него очи, изпълнени с нескрита омраза. Той ме поглежда отвисоко и се усмихва тъй широко, че в усмивката му като в люлка могат да се приспят близнаци. Великанският нрав е всеизвестен. Но мене, човека на живота, той само измъчва с великанския си нрав. „Ти, кралю на глупците — крещя нагоре, — лунно цвете! О, ти, мой скръбен слон и угрижен кашалот, моя истинска горест!“ Но като всички музикални натураи той възприема думите откъм буквалната им страна. Така че признавам: отдавна се мъча да го продам. Но всеки директор ми казва право в очите:

— Та вие на нищо не сте го научили. Какво умее?

— Да плаче — отвръщам аз.

— Ах, да плаче — чувам в отговор, — да плаче! Това е все пак нещо. Е, хайде, великанчо, почвай да плачеш.

Тогава аз не издържам. Не позволявам да говорят така на моя великан. А той вече започва да души, лицето му добива цвят на слива и във всяко от очите му съзирам по една от неговите наистина красиви

валчести сълзи, тъй че гневно го улавям за ръката и го повличам след себе си навън. Няма да допусна да го правят на маймуна.

А дали не заплаква, защото чува, че искам да го продам?

След това, притиснат от нуждата, аз се опитах да извися плача му на по-високо равнище. Очевидно с плач можеше да се припечели нещо. Но от неговия плач така и не излезе сценичен номер. Сам по себе си плачът е добра предпоставка, но моят великан просто не е артист. А плач, който не се поднася художествено, си остава най-обикновен рев, тъй че привикналата към съвършенство публика ще ни освирка.

В тесен кръг имаме по-голям успех. Аз говоря, а той плаче. Говоря бързо, с кратки, сухи и отсечени фрази, раздиплям света с думи, хвърлям ярка светлина върху онова, което пожелаете, а той го оплаква. Около нас се тълпят хора, смеят се подобаващо и ни предлагат напитки. Ще рече, гледат ни с удоволствие. Няма съмнение, двамата сме смешни. Ала не се боят от нас. А без това няма успех. Тъй че трябва най-сетне да се отърва от този мой великански придатък. Наистина всички почести, които ни се оказват сега, могат да се приемат и като артистичен хонорар. Но няма афиши. Няма зала. Няма боязън. А значи няма и блестящи рецензии. По пътя за дома аз го ругая. Той ме изнася на ръце по стълбите, нарича ме „мое малко величество“, обелва ми портокала, който някаква дама е напъхала в джоба му. Сам той предпочита сливи. Затова често му се присмивам, като го наричам „моя сливов крал“. Така наистина намеквам и за общия ни произход, и в същото време дебело подчертавам, че единствено поради неговата неповратливост все още водим борба под сините сенки на сливовите дървета в нашата родина. Заради него не можем да забравим, че произхождаме от този сливов край. Той самият е неуловимата, търкаляща се синя сливова маса, златисточервената плът, обвита с кожаца от синя слана. За да залича спомените от паметта му, понякога с леден глас го наричам „Фриц“. А той за хиляден път си мисли, че наистина съм забравил името му и със снизходителност, от която чак те заболява сърцето, отвръща:

— Но аз се казвам Йозеф!

Разбира се, той има и добри качества. Например постоянно очаква аз да се простудя. „Болният — промърмори той веднъж под носа си — умее да цени!“ И щом само дам вид, че съм се простудил,

той запретва ръкави. Веднага сварява пюре от сливи и въпреки нежеланието ми увива шията ми с компрес от горещо сливово пюре, разтрива прасците ми с горещ сливов, сок, излива в гърлото ми гореща сливова ракия и пъха под кръста ми торбичка с горещи сливови костилки. Той се радва, когато се противя на неговото лечение: тогава може истински да се наложи. Щом най-сетне ме потопи окончателно в това сливово блаженство, той си измива ръцете като някой голям лекар и ми подхвърля, че се гордее с мене.

— Ах, Йозеф — отвърщам, — какво ли можем да очакваме още?

Той веднага долавя съдбовния тон в думите ми, сбърчва в дива загриженост великанското си лице и аз с ужас виждам, че се опитва да мисли и наистина вече мисли, почти в несвяст присяда върху ръба на леглото и бавно, за да не разстрои мислите си, изрича:

— Може да завали дъжд. Ако имаме късмет, може и дъжд да завали. Но нека бъдем скромни, и дъждът е достатъчен. Ако пък не е дъжд, значи пак ще е дъжд. Честно казано, при нашето положение дори и дъждът е много, или поне дъждът. Какво ще кажеш?

— Ах, Йозеф — отвърщам, — ако не бях толкова болен, бих желал да седна сред хора, в края на краищата на човек му се ще да поприказва с някого.

Той внимателно позатяга компреса и мълчи. Не е от тези, които винаги искат последни да имат думата. Наистина двамата тъй отдавна сме се слели в душите си, че едва ли това има някакво значение. Е, хора, махнете го от мен, купете го, купете моя великан! Сигурно някъде е построена грамадна сграда, където всички се трудят най-усърдно, всичко е в пълен ред, но въздухът в помещенията е все тъй незадоволителен, а защо: защото в зданието никой още не е плакал. В такъв случаи действително мога да препоръчам моя великан. Той е също тъй подходящ и за член на управителен съвет, застрашен от липса на гъвкавост, понеже в известен смисъл господата са станали много хитри и се смятат за втели и кипели във всичко. А възможностите на моя великан могат да се сравняват само с тези на морето. Да предположим, че нощем се въртите в леглото — в такъв случай винаги ще си мислите, че се отвърщате от него или пък че се обръщате към него. Когато той е наблизо, и най-простите движения добиват смисъл. Онази малко окаяна и неспокойна лекота, която днес се промъква у всекиго и прилича на постоянна неизличима кашлица,

той ще пропъди от вас със строгост и сливови заклинания — това ви обещавам. Ще направи от вас действително нещо като клоун. Съберете кураж, приближете се и погледнете поред в раздалечените му сливовосини очи. Елате в събота. В събота винаги го настанявам пред кафенето на Херцогсщрасе. Ако минете покрай него, наречете го спокойно „палавник“. Това му харесва. Да, стига да предявите и най-малките изисквания към него, и ще разпалите честолюбието му. Струва ми се, че сега той много би желал да се прочуе. По здравословни причини. Само, моля ви, не го товарете с нищо, докато седи така. Моля, имайте предвид, че докато седи така, в главата му се трупат мисли. Никак не му е леко. Седи, брой крачолите на панталоните си, а лицето му става като на древноруски заточеник. Не забравяйте какво голямо място заема у него паметта! Той още помни звънтенето на сервиза за кафе от първия ми брак! Теменуженото фъфлене на един кандидат-свещеник! Падащите сливи насън. Вижте го как опипва лицето си, той търси устните си. Сега накланя срамежливо глава. Онова, дето се плъзва между устните, е езикът му. Иска му се да близне от вашия сладолед, господа. Сам той не желае сладолед. Моля ви, не го утешавайте, додето седи с извърнато надолу лице. Най-добре е известно време да се държите също като зимното слънце. Наистина, докато седи тъй засрамен и хълцайки се мъчи да прибере езика си, с него лесно би се справило някое съвсем малко момиченце. То трябва само да му каже, че днес има още да пазарува, и той веднага ще го увие грижливо в шала си и ще офейка с него, докато суровата съдба ги изгуби от очи сред пъстрото изобилие в магазина за деликатеси „Бьом“. Внимание, сега той трепери. Това умее да прави по-хубаво от сърна през януари. Не винаги му се удава тъй добре както днес. Също като някой градинар той е зависим от могъщи процеси. Това например нарича „молитва“. Не казвайте, че просто си остъргва лулата. Няма как, нарича го молитва и толкоз. С палеца, който сега прокарва по отвора на лулата, той всеки миг ще се прекръсти. Ето, сега някой би могъл да седне на дясното му коляно. Ало! Ало! Никой ли не е свободен? Няма ли желаещи? Вижте, коляното му се люлее, макар никой да не седи на него. Това, което чувате, е неговата песен „Дий, дий, конче!“ Ако седеше някой на коляното му, щеше да излезе очарователно представление с песен, а така всичко изглежда малко излишно.

Моля ви, разберете: ако не дойдете в събота, ако не се намери желязък да поязди огромното му коляно, ще трябва самият аз да го възседна и се оставя да ме клати напред-назад, докато той по своя воля не прекрати люлеенето. Инак ще разруши половината град, ако коляното му остане празно. И така, моля, в събота. Може и в неделя, ако не успеете. Всъщност винаги. Очаквам, тъй да се каже, вашите предложения. Ако до нула часът никой не дойде, ще трябва да го заведа при касапина. Няма да повярвате колко много яде такъв един великан. И понеже в своето униение (което може да се окачестви като неизвестен досега вид глад) той вече се е нахвърлял върху мене, не ми остава нищо друго, освен с няколко подкупвачи тиради да го представя на касапина. Ако пък той се окаже изверг, ще трябва сам да изведа моя скъп великан на товарната гара, да му обясня, че се впускаме в решително приключение, двамата да се промъкнем в тъмното до рампата и аз да го набутам във вагона малко преди вратата да се захлопне. На първо време това няма да е жестоко. Той обича коне дори повече от стари одеколонови шишета. Познавам го. Преди още влакът да е прекосил прохода Бренер, моят великан ще пее заедно с конете хорали, каквито никой не е пял след битката при Лойтен.

Дано само в последния миг не ме погледне с някое от раздалечените си очи. В такъв случай най-покорно ще го поведе към къщи. Да, в това мога да ви уверя: сдобие ли се веднъж с него, вече няма да ви е лесно да се разделите. Сега например той тъкмо е коленичил върху картата на Южна Америка, разпръснал е сливови костилки из Суринам и от едно одеколоново шише внимателно излива вода над своите сливови костилки и над Суринам, а изражението на лицето му е такова, сякаш върши нещо много добро за тази страна.

Но ако скоча и викна: „Хайде, ставай бързо да тръгваме за Суринам, да им помогнем!“, той ще ми посочи малката локва, покриваща Суринам на картата, и ще отвърне: „Вече посадих в Суринам сливови дръвчета.“ При това ще ме погледне така, че по-добре да се проваля вдън земя пред него и пред неговия покрит със сливи Суринам. В такива случаи аз обикновено коленича наблизко и двамата прекарваме вечерта над картата, сричаме далечни географски названия и с известно достойнство решаваме къде в скоро време ще посадим сливови дръвчета.

1964

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.